

DİPLOMASİ ZAFERİ, BAŞKENT VE CUMHURİYET

Ekim Ayı Türkiye Cumhuriyeti tarihinde önemli olayların yaşandığı ay olmuştur. Bunların arasında günümüze anlam kazandıran ve halen yürürlükte olan önemli olaylardan başlıcaları; 11 Ekim 1922 tarihinde Milli Mücadele'nin sonunda zafer belgesi olarak imzalanan Mudanya Ateşkes Antlaşması, 13 Ekim 1923 tarihinde Ankara'nın yeni Türk Devleti'nin başkenti olması, 29 Ekim 1923 tarihinde de ülkenin yönetim biçiminin "Cumhuriyet" olarak ilan edilmesidir.

Mustafa Kemal Paşa, Erzurum Kongresi'ni yaptıktan sonra Sivas'a hareket etmeden yanında bulunan Mazhar Müfid (Kansu) Bey'e yapacaklarını söyleyerek not almasını söylemişti. Paşa'nın söyledikleri şöyleydi: 1.Zaferden sonra şekli hükûmet cumhuriyet olacaktır. 2.Padişah ve hanedan hakkında zamanı gelince icap eden muamele yapılacaktır.3. Tesettür kalkacaktır.4. Fes kalkacak, medenî milletler gibi şapka giyilecektir.5. Lâtin harufu (harfleri) kabul edilecek. Bütün bu söylenenler bir hayal gibiydi. Ancak Mustafa Kemal Paşa bütün bunları nasıl, ne zaman, nerede yapacağını planlamıştı ve zamanı geldiğinde uygulamaya geçmiştir.

YAYIN KURULU

Yrd. Doç. Dr. M. Hakan ÖZÇELİK
Yrd. Doç. Dr. Özgül YAMAN
Yrd. Doç. Dr. Emel BİROL
Yrd. Doç. Dr. Gonca YILDIRIM
Yrd. Doç. Dr. N. Selcen KORKMAZ
Yrd. Doç. Dr. E. Tutku VARDAĞLI
Uzman Devran KORKMAZ

Kurtuluş Savaşı'nın sonunda Mondros Ateşkes Antlaşması'nı yırtıp atan Mudanya Ateşkes Antlaşması, Sevri Barış Antlaşmasını ortadan kaldıran Lozan Barış Antlaşması imzalanmış ve yeni bir devlet, Türkiye Cumhuriyeti Devleti kurulmuştur. Kurulan yeni devlet de Mustafa Kemal Paşa'nın istediği yönetim olan "cumhuriyet" ile taçlandırılmıştır.

Mustafa Kemal Paşa ve arkadaşları bütün imkansızlar içerisinde yapmış oldukları mücadelenin yanında bize düşen görev oldukça basittir. Bizlere düşen görev, bizim en iyi şekilde yaşamamız için ilan edilen cumhuriyete sahip çıkmak, onu daima daha ilerilere taşımak ve demokrasinin en ilerisini bu ülke insanına sunmaktır.

**Ey yükselen yeni nesil!
İstikbal sizindir.
Cumhuriyeti biz kurduk,
onu devam ettirecek sizlersiniz.**

K. Atatürk

TARİHTE BU AY

Atatürk'ün İtalyanlara karşı savaşmak üzere gönüllü olarak, takma adla ve bazı arkadaşlarıyla birlikte İstanbul'dan ayrılışı.

15 Ekim 1911

Mondros Mütareke Anlaşmasının imzalanması. Atatürk'ün, Liman von Sanders'in yerine Yıldırım Ordular Komutanlığına getirilmesi.

30 Ekim 1918

Yeni İstanbul Hükümeti'nin temsilcisi Salih Paşa ile Heyet-i Temsiliye arasında Amasya Görüşmeleri.

20 Ekim 1919

Kars Antlaşması'nın imzalanması

13 Ekim 1921

Türkiye-Fransa arasında Ankara Anlaşması.

20 Ekim 1921

Şükrü Naili Gökberk Paşa komutasındaki Türk birliğinin büyük gösteriler arasında İstanbul'a girmesi.

6 Ekim 1923

TBMM'ce Ankara'nın Başkent ilan edilmesi

13 Ekim 1923

TBMM'nin Cumhuriyeti coşku içinde kabul etmesi (saat 20:30) ve Atatürk'ün oybirliği ile Cumhurbaşkanı seçilmesi.

29 Ekim 1923

Topkapı Sarayı'nın müze olarak halka açılması.

16 Ekim 1924

İstanbul Darphanesi'nde ilk Cumhuriyet altınının basılması

3 Ekim 1925

Kayseri Uçak Fabrikası'nın açılması.

6 Ekim 1926

İlk nüfus sayımı

29 Ekim 1927

Tamamen yeni Türk harfleriyle basılan Türkçe Gazete adlı derginin ilk sayısının yayımlanması.

1 Ekim 1928

Cumhuriyet'in 10. yılı. Selanik Belediyesi'nin, Atatürk'ün doğduğu evi satın alıp anahtarının Türk Konsoloslukuna teslim edilmesi ve bir hatıra levhası konmasına karar verilmesi.

29 Ekim 1933

Yüksek Ziraat Enstitüsü'nün büyük törenle açılışı.

30 Ekim 1933

Turhal Şeker Fabrikası'nın açılması.

19 Ekim 1934

Etibank'ın faaliyete başlaması.

23 Ekim 1935

Nazilli Basma Fabrikası'nın Atatürk tarafından işletmeye açılması.

9 Ekim 1937

Ankara Garı'nın hizmete açılması.

30 Ekim 1937

Demiryolu'nun Erzincan'a ulaşması.

9 Ekim 1938

Uzun dalga Ankara Radyosu ile yurtdışına yayın yapan kısa dalga Ankara Radyosu'nun yayına başlamaları.

28 Ekim 1938

Atatürk'ün 25 Ekim'de bizzat yazdığı orduya mesajın Başbakan tarafından 29 Ekim töreninde okuması.

29 Ekim 1938

ATATÜRK'ün Tarihi "Nutuk" unu Okumaya Başlaması

15 Ekim 1927

Hiçbir şeye ihtiyacımız yok, yalnız bir şeye ihtiyacımız vardır; çalışkan olmak!

K. Atatürk

CUMHURİYET'İN İLANI (29 EKİM 1923)

Cumhuriyet kelimesi dilimize, kökeni Arapça olan cumhur kelimesinden geçmiştir. Cumhur; halk, ahali, büyük kalabalık demekle birlikte toplu halde bulunan kavim ya da milleti ifade etmek amacıyla da kullanılmaktadır. Cumhuriyet kelimesi ise, gücünü halktan alan, halka dayanan bir devlet şeklini ifade etmek için kullanılır. Bu bağlamda, iktidarın millete, genele ait olduğu bir sistemdir. Bu sebeple cumhuriyet yönetiminde egemenlik ne bir kişi, ne bir aile ne de bir zümreye değil, toplumun bütününe aittir. Cumhuriyet, devlet başkanı başta olmak üzere, devletin temel organlarında görev yapan tüm kişilerin seçimle göreve geldikleri, bu kişilerin göreve getirilmesinde keşinlikle veraset sisteminin rol oynamadığı bir hükümet şeklidir.

Yeni Türk Devleti, 23 Nisan 1920 tarihinde resmi olarak kurulmuştu, ancak bir başkanı yoktu. Oysa devleti ulusal ve uluslararası alanda temsil edecek, yürütme gücüne gerektiğinde yön verecek, yasaları onaylayarak yürürlüğe sokacak, ulusun birlik ve beraberliğini simgeleyecek bir otoriteye ihtiyaç vardı. Yeni kurulan Türk Devleti'nin uluslararası camiada her zaman karşısına çıkan rejime dair problemlerin çözümü Cumhuriyet'in ilanı ile sağlanmıştır. Aslında Milli Mücadele'nin devam ettiği günlerde, 23 Nisan 1920 tarihinde Ankara'da açılan TBMM'nin varlığı dahi, Cumhuriyet yönetimi adına atılmış çok büyük bir adım olmuştur. 1921 yılında TBMM'de kabul edilen Anayasa'da yer alan, "Egemenlik kayıtsız şartsız milletindir" ifadesi esas alınarak oluşturulan yeni siyasi rejim ise, adı konulmamış bir Cumhuriyet'ti. Oluşturulan yeni devlet düzeninde millet egemenliği hakim kılınarak, "milli egemenlik" ilkesi yürürlüğe konulmuştur.

Atatürk'ün devrimlerinin en büyük ve en önemlisinin Cumhuriyet olduğu bilinmektedir. Cumhuriyet o zamanki basının bir kısmının iddia ettiği gibi birdenbire ortaya atılmış bir sistem değildir. Saltanat'ın kaldırılmasından itibaren devlet şekli konusunda bir boşluk olduğu ve Teşkilât-ı Esasiye'de bir değişiklik yapılacağı biliniyordu. Hükümet şeklinin belirlenmesi için Lozan

Antlaşması'nın imzalanması beklenmiştir. Saltanat'ın kaldırılması ama Hilâfet'in devam etmesi üzerine bazı kişiler ve basın, Hilâfet makamına siyasi bir hava niteliği vermek yoluna gitmişler, bu da hükümet şeklinin bir an önce belirlenmesine yol açmıştır. Türkiye, 24 Temmuz 1923'te Lozan'da yapılan barış görüşmeleri neticesinde resmen tanınınca artık yeni devletin siyasi rejiminin de belirlenerek ilan edilmesinin zamanı gelmişti. Atatürk, bir işin yapılması ile ilgili felsefesini şöyle izah etmiştir: "Bir işi zamansız yapmak, o işi başarısızlığa uğratmak olur. Her şey sırasında ve zamanında yapılmalıdır".

Yeni kurulan devletin siyasi alanda vermiş olduğu mücadelenin bu dönemdeki en önemli gelişmesi devletin siyasi rejiminin ne olduğunun belirlenmesi olmuştur. Olağanüstü şartlar sürerken hazırlanmış olan 1921 Anayasası savaş durumu sona erdikten sonra ihtiyaçlara cevap veremez hale gelmiştir. Mevcut Anayasa'ya göre devletin bir başkanının olmaması ve kabine sistemi yerine meclis hükümeti sisteminin olması, hükümet bunalımlarına sebep olmuştur. Devletin siyasi rejimine yönelik mesele yaşanan bir hükümet bunalımı sonucunda çözümlenmiştir.

Cumhuriyet'in İlanı (29 EKİM 1923)

11 Ağustos 1923'de açılan İkinci Meclis'te, İcra Vekilleri Heyeti (Bakanlar Kurulu), Ali Fethi (Okyar) Bey'in başkanlığında çalışmalarına başlamıştır. Vekiller Heyeti, 25 Ekim 1923'de Mustafa Kemal Paşa'nın başkanlığında Çankaya'da toplanmış, toplantı sonunda alınan karara göre, İcra Vekilleri Heyeti ertesi gün istifa etmiştir. 27 Ekim 1923'te istifa eden hükümetin yerine bir yenisinin kurulamamasının hükümet bunalımıyla sonuçlanması, TBMM Başkanı'nın mevcut yetkilerinin bu sorunu çözümlenmekte yetersiz kalması, devlet başkanına duyulan ihtiyacı gözler önüne sermiştir. Yürürlükteki Anayasa'ya göre İcra Vekilleri, TBMM'de birer birer oylanarak çoğunluğun sağlanmasıyla seçiliyordu. Yaşanan bunalım, tam bu noktada, aday vekilin icra vekili olabilmesi için yeterli çoğunluğu sağlayamamasından, dolayısıyla hükümetin kurulamamasından kaynaklanmıştır.

Hükümet bunalımının; meclis hükümeti sisteminin aksaklıkları, eksiklikleri nedeniyle aşılamaması, yeni bir hükümet şekli olan kabine sistemine geçmek, dolayısıyla da gerçekleştirilmek istenen siyasi rejim olan Cumhuriyet'i ilan etmek için uygun bir siyasi ortam yaratmıştır. Gelişen bu durum karşısında, 28 Ekim 1923 akşamı Mustafa Kemal Paşa, Çankaya Köşkü'nde yakın çevresine; "Yarın Cumhuriyeti ilan edeceğiz" sözleriyle görüşünü ifade ettikten sonra, 1921 Anayasası'nda yapılacak düzenlemelerle ilgili bir önerge hazırlanmıştır. Cumhuriyetin ilanı ile ilgili TBMM'ye sunulmak üzere hazırlanan önerge şu ifadeleri içermiştir:

- Türkiye Devleti'nin hükümet şekli cumhuriyettir.
- Türkiye Devleti, Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından yönetilir.
- Türkiye Devleti, hükümetin yönetim birimlerini bakanlar kurulu aracılığı ile yönetir.
- Cumhurbaşkanı, Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından üyeler arasından bir seçim dönemi için seçilir. Başkanlık görevi, yeni Cumhurbaşkanı'nın seçimine kadar sürer; yeniden seçilebilmek mümkündür.
- Cumhurbaşkanı, devletin başkanıdır. Bu sıfatla

gerekli gördükçe TBMM ve Bakanlar Kurulu'na başkanlık eder.

- Başbakan, Cumhurbaşkanı tarafından ve TBMM üyeleri arasından seçilir.

- Bakanlar, Başbakan tarafından TBMM üyeleri arasından seçilir. Seçilen Bakanlar Kurulu, Cumhurbaşkanı'nın onayına sunulur.

Hazırlanan bu önerge 29 Ekim 1923 günü TBMM'de görüşülerek kabul görmüş ve Cumhuriyet ilan edilmiştir. Yapılan bu düzenlemeyle siyasi rejimin adı "Cumhuriyet" olarak belirlenmiş ve Cumhurbaşkanlığı seçimi derhal gerçekleştirilerek Mustafa Kemal Paşa, yeni Türk Devleti'nin ilk Cumhurbaşkanı seçilmiştir. Cumhuriyet'in ilan edilmesiyle devletin pek çok önemli sorunu çözüme kavuşturulmuştur. Bunları şu şekilde sıralamak mümkündür:

- Yeni Türk Devleti'nin siyasi rejimi belirlenerek adı konulmuştur.

- Yeni Türk Devleti'nin öncelikle devlet başkanı, sonrasında ise devletin temel organlarında görev yapacak olan kişilerin seçimleri gerçekleştirilmiştir. Mustafa Kemal, Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin ilk Cumhurbaşkanı; Fethi Okyar, Meclis Başkanı; İsmet İnönü de Başbakanı olmuştur. Cumhurbaşkanı'nın seçilmesiyle devlet başkanlığı sorunu çözüme kavuşmuştur.

- Hükümetin kurulma şekli, meclis hükümeti sisteminden, kabine sistemine geçilerek değişmiştir. Bu değişiklik sayesinde yürütme işlerinin gecikmemesi, belirli bir düzen içinde kurulup işletilmesi, Başbakanı olan hükümetlerin çalışması sağlanmıştır. Bu yeni sistemle, Cumhurbaşkanı, Başbakanı atayacak, Başbakanda Bakanları seçip Cumhurbaşkanı'nın onayına sunacaktır. TBMM Hükümetleri dönemi bu uygulama ile sona ermiş, Cumhuriyet Hükümetleri dönemi başlamıştır.

- Meclis hükümeti sisteminde aynı kişi olan Meclis ve Hükümet Başkanı, geçilen kabine sistemi ile birbirinden ayrılmıştır. Böylece güçler ayrılığına yönelik bir değişim gerçekleşmiştir.

MUDANYA ATEŞKES ANTLAŞMASI

TBMM birlikleri ve Yunanistan arasındaki çatışmaları sona erdirmek üzere 3 Ekim 1922'de Mudanya'da başlayan ateşkes görüşmelerine İngiltere adına General Harrington, Fransa adına General Charpy, İtalya adına General Monbelli ve Türkiye adına Batı Cephesi Komutanı İsmet Paşa katılmıştır. Savaşta Türkiye'nin çatışmalara girdiği tek devlet olan Yunanistan'ın temsilcisi Mazarakis görüşmelere katılmamış, Mudanya açıklarında bir gemide beklemiştir. Antlaşmanın imzalandığı gün de imza yetkisi olmadığı gerekçesiyle belgeyi imzalamaktan kaçınmıştır.

Türkiye'nin istediği gibi Doğu Trakya'nın Edirne ve Meriç'i içine alacak şekilde Türkiye'ye bırakılması uygun görülmeyle beraber, İstanbul ve Boğazlar'ın barış imzalanıncaya kadar tabi olacağı hükümlerin belirlenmesinde tartışmalar çıkmış, konferansa 5 Ekim'de ara verilmiştir. TBMM İstanbul ve Çanakkale üzerinden bir askeri harekât yapmayı düşünmeye başlamış, İngiliz Hükümeti de General Harrington'a gerekirse silaha başvurulması talimatını vermiştir. İki devletin savaşın eşiğine gelmesine karşın çatışma gerçekleşmemiş, Fransa'nın girişimiyle İngiltere ikna edilerek sorunların diplomatik yollara çözülmesi mümkün olmuştur. 7 Ekim'de görüşmeler tekrar

başlamış, Türk tarafının istekleri bu kez büyük ölçüde kabul edilip 11 Ekim 1922'de ateşkes imzalanmıştır. 14 Ekim 1922'de Yunanistan'ın İstanbul'daki temsilcisi Yunanistan tarafından imzalanmamış antlaşmanın kararlarına razı olduklarını açıklamıştır.

Mudanya Ateşkes Antlaşması'nın imzalandığı Konak

Mudanya Ateşkes Antlaşması'nın başlıca önemli maddeleri şunlardır:

- Ateşkesin yürürlüğe girmesiyle Türk Yunan silahlı mücadelesi duracaktır.
- Trakya'daki Yunan askerleri, Meriç Nehri'nde Türk-Bulgar Yunan sınırının kesiştiği noktadan, nehrin Ege Denizi'ne döküldüğü noktaya kadarki alanda nehrin batı kıyısına çekileceklerdir.
- Barış antlaşması imzalanıncaya kadar olası karışıklıklara engel olabilmek için Karaağaç dahil, Meriç Nehri'nin doğusu İtilaf Devletleri'nce kontrol altında tutulacaktır.
- Yunanlıların Doğu Trakya'yı boşaltma işlemleri, ateşkes yürürlüğe girdiğinde başlayıp 15 gün içinde tamamlanacaktır.
- Müttefik kuvvetler barış yapıncaya kadar buldukları

yerlerde kalacaklardır.

- Jandarma dahil olmak üzere Yunan sivil memurları en kısa sürede Doğu Trakya'yı boşaltacaktır. Müttefik kuvvetler çekilme ve el değiştirmede düzenin sağlanması için burayı teslim alacak, 30 gün içinde TBMM Hükümeti'ne devredecektir.

- TBMM Hükümeti devraldığı bölgelerde güvenliği sağlamak için, subaylar dahil 8000 kişilik bir jandarma kuvveti bulunduracak, bunun dışında, barış imzalanıncaya kadar Doğu Trakya'ya asker gönderilmeyecektir.

- TBMM Hükümeti orduları barış konferansı süresince İstanbul ve İzmit bölgesinde sınırları belirtilen hatları geçmeyecektir. Sonrasında, İstanbul'da Türk temsilcisi bulunacaktır.

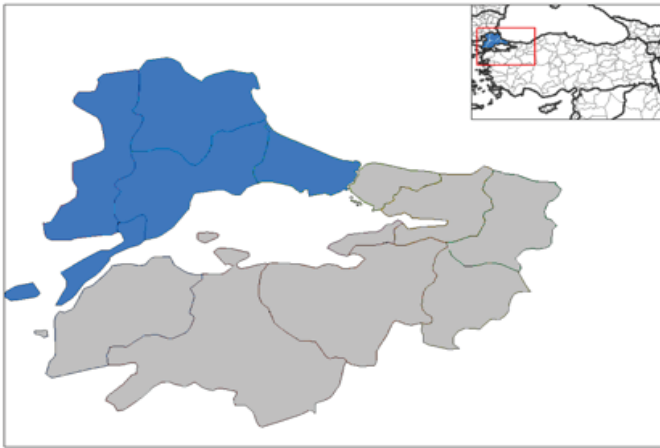
MUDANYA ATEŞKES ANTLAŞMASI

Mudanya Ateşkes Antlaşması'nın önemi

Mudanya Ateşkes Antlaşması, Milli Mücadele'nin askeri yönünün Türkler'in zaferiyle sonuçlandığının yazılı belgesidir. TBMM, Birinci Dünya savaşı sonunda önerilen tüm ateşkes ya da barış antlaşmalarının aksine, eşit koşullar altında bir antlaşma metnine imza atabilmiştir. Ateşkesin imzalanmasıyla Türkiye'nin istediği sonuç elde edilebilmiştir. Türk-Yunan silahlı mücadelesini sona erdiren ateşkes ile Misak-ı Milli sınırları içinde bulunan Doğu Trakya, savaşmadan, diplomatik müzakereler sonucunda ele geçirilmiştir. Doğu Trakya'nın Türkiye'nin sınırları içine alınmasıyla, Türkiye'nin Avrupa toprakları yeniden elde edilmiştir. İngiltere, antlaşma ile TBMM nezdinde Türk devletini tanımıştır.

Mudanya Ateşkes Antlaşması'nın imzalanması, İngiltere Başbakanı Lloyd George'un Yakın-doğu politikasını geçersiz kılpı siyasi hayatını da sona erdirmiştir. Lloyd George ve savunduğu politikaların ortadan kalkması

Ortadoğu'da barışın kurulması umudunu artırmıştır. Yunan Başbakanı Venizelos'un Büyük Yunanistan hayali (Megalo İdea) de sona ermiştir. Yunanistan'da Türk-Yunan mücadelesinden sorumlu olan altı devlet adamı idam edilmiştir. Yunanistan'da Türk Milli Mücadelesi "Küçük Asya Felaketi" olarak anılmaktadır.

Milli Mücadele Sonucunda Savaşmadan Elde Edilen Batı Trakya

KASIM AYI ETKİNLİKLERİ

PANEL

29 EKİM TÜRKİYE CUMHURİYETİ PANELİ
1 Kasım 2017 A BLOK KONFERANS SALONU
SAAT: 11:15

SERĞİ

ABMYO/BASIM VE YAYIN TEKNOLOJİLERİ BÖLÜMÜ
TARAFINDAN HAZIRLANAN "ATAMIZ" AFİŞ SERGİSİ
6-10 Kasım, 2017

TARİHİ GEZİ

ANITKABİR'E GEZİ
4 Kasım 2017

TÖREN

10 KASIM ATATÜRK'Ü ANMA GÜNÜ
10 Kasım 2017